

עם השנתון

במאמר הפותח את השנתון "חילופי כינויים של דמויות ומקומות", מתמקד דר' נסים אליקים בפירוש "העמק דבר" של ר' נפתלי צבי יהודה ברלין – הנצי"ב מוולוז'ין. הנצי"ב חידש מידות פרשניות להסבר פשט הכתוב בתורה ואחת ממידות אלו "חילופי כינויים של דמויות ומקומות" מפורטת ומודגמת במאמר. חילופי הכינויים הקשורים למשפחה, לקרוביה ולנספחים אליה, כמו גם חילופי שמות לעם ישראל, חילופי כינויים של מקומות או חילופי שמותיו של הקב"ה, אינם מקריים כמובן אלא באים להדגיש עמדות שונות או שמטרתם – הארת ההתרחשות מזווית ראייה מיוחדת.

דר' ניסן אררט עוסק במאמרו במעשה-המרגלים, תוך עיון משווה של שני תאורי האירועים, האחד בפרשת שלח והשני בפרשת דברים. ההבדלים מפורטים בין שני התאורים נובעים, לדעת המחבר, מהשוני בדרכי הסיפור המקראי. התיאור הראשון הוא כעין דרמה המוצגת מנקודת המבט האלוקית בעוד שהתיאור השני ערוך כנאום, רב-שיח, המוצג מנקודת המבט של מנהיג העם, משה רבנו. בשני התיאורים מוצג, לדעת המחבר, אותו המסר – הבעת השקפת העולם המקראית על הנס ועל הניסיון. מצב קשה שיחיד או ציבור נקלעים אליו הוא הניסיון שיש לגלות במהלכו ביטחון בקב"ה ואפשר שתהיה התגלות נסית שתביא לפתרון המשבר.

זיהוי המקום הגיאוגרפי של העיר שלם מובא על-ידי דר' ניסן אררט, כהשלמה למאמרו על יהושע – הגיבור, איש הרוח והשופט המושיע (שנתון שאנן, תשס"א) נראה, על-פי ההסבר, כי שלם היא שילה, עיר המשכן בנחלת אפרים, וכנראה – תחנתו הראשונה של אברהם אבינו בארץ כנען.

השופט גדעון זוכה להארה רבה תוך הבלטת דמותו הייחודית כמתואר בספר שופטים. דר' יהושפט נבו עומד במאמרו על אישיותו המיוחדת של גדעון, אישיות המשלבת אמונה וקשר בלתי אמצעי עם הקב"ה יחד עם יכולת מנהיגותית בולטת וכישורים צבאיים מרשימים. כל פעילותו של גדעון, ובכלל זה הריסת מזבחות הבעל והמלחמה כנגד המדיינים, קשורה בהדרכה אלוקית צמודה המכוונת את כל התנהגותו. בחיבור המיוחד הזה נשמר השופט גדעון בזיכרון הקולקטיבי ההיסטורי של עם ישראל, כמנהיג אמוני וצבאי יוצא דופן.

מגילת שיר השירים היא ספר יוצא דופן בין ספרי המקרא באשר היא מכילה תיאורי קרבה בין גבר ועלמה. העובדה שהמגילה נכללת בין ספרי הקודש מצביעה על כך שאין להבין את התיאורים כפשוטם. דר' טלי הורוביץ בוחנת במאמרה את דגמי הפרשנות האלגורית של מגילת שיר השירים. חלק מרכזי במאמר מוקדש לניתוח פרשנותו של המלבי"ם למגילה, אשר בשונה מרוב הפרשנים האחרים, רואה בשיר-השירים אלגוריה פרטית המתייחסת לשלמה המלך ולמאבקים בין כוחות הגוף החומריים וכוחות הנפש הרוחניים השואפים לקרבת ה'.

פרופ' דב לנדאו עוסק במאמרו בדרכי הפרשנות המעוגנים במושגי החשיבה הלוגית, ואשר בעזרתן אנו עומדים על משמעותם האפשרית של מושגים וטקסטים. דרכי פרשנות שהודגמו באמצעות המושג 'קדוש' בשנתון תשס"א מודגמים כאן בפרשנות חז"ל במקרא ובמשנה וכן בדוגמאות מתוך הספרות העברית, ומחיי יום יום. לקראת סוף המאמר מציג פרופ' לנדאו, בתמציתיות, ארבע עשרה דרכי פרשנות שהוצעו על-ידי הזרמים הפילוסופיים והאמנותיים במהלך הדורות.

עניין מאמרה של דר' אריאלה קרסני מטפל בסיפור העממי. "סיפור הגלימה" הוא יצירה עממית בעלת תבנית אוניברסאלית, המובאת בארבע גרסאות, שמקורן בארצות מוצא שונות. בכל הגרסאות מודגשים הקונפליקט המעמדי בחברה והבגדים, העושים את האדם. הליצן המופיע בסיפור משמש במידה רבה כראי לחברה. המאמר כולל עיון משווה וניתוח של הסיפורים, הן במישור המבני של היצירה והן במישור האידיאי תוך הצגת הקונפליקט הבין-מעמדי האופייני כמעט לכל חברה באשר היא.

מאמרו של הרב דר' ירמיהו מלחי "נבואה וארץ ישראל" עוסק למעשה בחקר מקורות חז"ל, כשנושא המאמר משמש בחינת דוגמה לסוגיה הנבחנת אצל חז"ל בתקופות השונות. שאלת הקשר בין הנבואה וארץ ישראל נדונה הן בטקסטים תנאיים, הן בטקסטים תלמודיים והן במקורות של הספרות הרבנית מימי הביניים, עובדה המאפשרת לאפיין את המתודולוגיות השונות של חכמינו, בהתייחס לתקופה שבה נכתבו הדברים. מעניין לראות כיצד סוגיה אחת שהעסיקה את חז"ל במהלך הדורות נבחנת ונפתרת בכל תקופה על-פי דרכי החשיבה ודרכי הדיון הרווחים באותו דור.

מאמר אחר, העוסק בחילופי מנהגים כתוצאה מהשפעת התקופה, הוא מאמרו של דר' יעקב גרטנר, הדן בחיובן של נשים להסב בסעודה בליל הסדר. מנהג ההסיבה בסעודה אינו מנהג יהודי דווקא והוא מאפיין סעודות חגיגיות, של אנשים עשירים בדרך כלל, בתרבות העתיקה של יוון ורומי. חילוקי המנהגים בסוגיה זו נובעים משאלת מעמדה של האשה, משאלת הכפיפות לבעלה ומהשאלה: האם ההסיבה היא התנהגות ראויה לאשה צנועה. מעניין, כי בסופו של דבר אמצו דווקא הספרדים את דעתם של בעלי התוספות האשכנזים, שהנשים אכן מסיבות בליל הסדר ואילו לפי מנהג אשכנז הן אינן מסיבות בסעודה.

דרך מתודית חשובה להוראת סוגיות בתלמוד מוצעת במאמרו של דר' יעקב אמיד. הקשיים בהוראת גמרא עולים בשנים האחרונות לתודעת גורמים במערכת החינוך. המחבר מציע לשלב "מארגנים גרפיים" בהוראת תלמוד. המארגן הגרפי הוא תרשים המבהיר את הסוגיה הנלמדת על-ידי תיאור מערך היחסים ההגיוניים בין המושגים, הצגת תרשים זרימה של התפתחות הסוגיה וכיו"ב. במחקר שנעשה הוכחה יעילותם של המארגנים הגרפיים כאמצעי עזר בהוראה ותלמידים שנעזרו בהם אכן שיפרו את הישגיהם.

מאמרה של דר' שרה כ"ץ עוסק ב"חוללות העצמית" כלומר, בהערכת היכולת האישית לגייס רצון, משאבים קוגניטיביים ומהלכי פעולה הנדרשים לעמידה במשימות. חוללות גבוהה מנבאת הצלחה אקדמית ולכן חשוב לטפחה אצל התלמידים. עם זאת, מצביעה דר' שרה כ"ץ על כיווני פעולה נוספים בנושא - טיפוח החוללות המקצועית של מורים, דבר שיביא להצלחה מקצועית גבוהה יותר של המורה וכן, טיפוח החוללות הקולקטיבית של מוסד חינוכי שמשמעה - בין היתר - הגדרה משותפת של מטרות, טיפוח מוטיבציה שיתופית, שיפור האינטראקציה והקואורדינציה בין חברי הצוות, תהליכים העשויים להביא לקידום משמעותי בהשגת מטרות הארגון.

שיטה אחרת לרכישת קריאה מוצעת במאמרה של דר' אסתר טוב לי "טוב לי לקרוא". אלטרנטיבות שונות להוראת קריאה עמדו ב"עין הסערה" של מערכת החינוך בעת האחרונה וחסידיו "השיטה הפונטית" התנגחו עם חסידיו "השפה כמכלול". דר' טוב לי מציעה את הדרך האינטראקטיבית, שמשמעה - אינטגרציה בין ציר המיומנויות לבין ציר השפה השלמה. במאמר מפורטים היסודות הפונטיים, היסודות ההוליסטיים של השיטה ושבעת פרקי התכנית. כמו כן מוצגים ארבעה מעבדי הקריאה שכל אחד מהם מהווה רכיב חשוב בהפיכתה של הקריאה ליעילה ושוטפת.

דר' יצחק ציטרין בוחן את הניסיונות הראשונים, שנעשו על-ידי יהודים במאה ה-19, להתנחל בעמק החולה. חבל ארץ זה נחשב כאטרקטיבי להתיישבות משום שהאזור היה משופע במים וההנחה הייתה שהקרקעות הן פורייות.

במחצית המאה ה-19 בקשו מספר יהודים זכויות דייג ואישור לחכירת אדמות מהממשל העותומני, אך הנוכחות היהודית הממשית הראשונה הייתה של בני משפחת עבו מצפת, שהצליחו להשתלט על קרקעות בעמק החולה בשנת 1872. כעשר שנים לאחר מכן נקנו הקרקעות על-ידי שליחי אגודת חובבי ציון והיישוב היהודי הראשון, המושבה יסוד המעלה, עלה על הקרקע.

במאמר החותם את השנתון עוסקים דר' משה סטופל ודר' רחל מוגילבסקי בסוגיה מתחום ההנדסה - המהות, החשיבות והשימוש בתכונותיו של המקום הגיאומטרי. רוב המאמר כולל לקט מגוון של בעיות שלרובן מוצע גם פתרון מלא, הן בדרך הנדסת המישור והן דרך הנדסה אנליטית. כמו-כן מובאות מספר

משימות לעבודה עצמית ללא הצעות פתרון.

בתחילת שנת הלימודים הזו – תשס"ג, חלו חילופי גברי בהנהלת המכללה. דר' יעקב אמיד, סגן המנהל ואנכי, פרשנו מניהול המכללה ולתפקידים המתפנים נבחרו דר' שלמה חריר – מנהל ומר יחיאל פריש – סגן מנהל. אנו מבקשים לאחל לצוות החדש הצלחה מלאה במשימותיו ומקווים שיעשו חייל בקידום המכללה מבחינה חינוכית, תורנית ואקדמית.

קריאה מהנה!

ד"ר דין איוון